

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даьхе а, къам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькъахьа къахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила беа дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча даькъе шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тошкаш болх байтар, 1омадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхыча къамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаьчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькъоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокьонаш в1аши юсташ бе беа ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически даькъа – морфологи 1омае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я къамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадаьр к1оаргдеш, шердеш. Къамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Дешархой къамаьла культура лакхьари 1омадаьчун навыкаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаь бокьонаш

ч1оаг1ъе, орфографически а пунктуационни говзал ч1оаг1ъе, граматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзадenna къамаъл шаърдеш дешархой теркам т1абахийта беа хъехархоcho сочиненеш, изложенеш язъяра,говзамеча текста тохкам бе 1омабара.

Тайп-тайпарча дошлогех пайда эца 1омаде деза хъехархоcho бераш, шоаш бувцаш бола мотт б1аьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаъл деча хана а йоазув деш а г1алаташ дергдоацаш. Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хълха 1омадаър дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хълха 1омадаьчунца бувзам а беш. Х1ара классе шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хълха 1омадаър кердадаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзадenna къамаъл шаърдара болх бизза д1абахьа беа.

Г1алг1ай мотт хъехара г1улакх доагг1ача тайпара хъехархоcho д1ахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш 1омабеча кхыча къамий метай бокъонаш йовза атта хургда.

4 классе дешар хъехара календарни тематически план.

№ арг 1аг 1а	Хетар таър	Дола таър	Сахьат	Урока тема	Дешара балха кертера тайпаш, дешархоchун ха дезара лерх1ам.	Ц1.болх
1			1	Г чет. Даьй – мохк-Г1алг1айче. 8 с. .Хамхоев А. «Г1алг1ай мохк». Яндиев Дж. «Тахан со г1озваьнна...»	Чулоацам тахкар, эпитет, олицетворени, антонимаш, синонимаш хъалаха хар, байт оттаяра бокъонаш йовзар, цох къамаъл дар. Мотт шаърбар, дувзадenna къамаъл де хар, хаттара жоп дала а ,эша дош, предложени текста юкъера хъалаха хар. Оаз тоаеш дешар, автора хетар озаца д1аалар. Ший метта хозал йовзар, къайленаш тахкар, мехкацара а меттацара а безам совбаккхар. Дешара лоарх1ам хар.	
2			1	Гагиев Г. «Къамаъл». Осмиев Хь. «Ма къаьга доаг1а...»	Чулоацам тахкар, эпитет, олицетворени, антонимаш, синонимаш хъалаха хар, байт оттаяра бокъонаш йовзар, цох къамаъл дар. Мотт шаърбар, дувзадenna къамаъл де хар, хаттара жоп дала а ,эша дош, предложени текста юкъера хъалаха хар. Оаз тоаеш дешар, автора хетар озаца д1аалар. Ший метта хозал йовзар, къайленаш тахкар, мехкацара а меттацара а безам совбаккхар.	

3			1	Чахкиев С. «Магас». Гагиев Къ. « Магас-Г1ала».	Байтий юкъара кертера тема хьаала хар, халача кердача дешай ма1ан де, уж нийса а шаьра а дешара болх бар. Чулоацам хьабувца ха, кертера уйла хьаала, йоазонхочо байт оттаеш лелаю литературни приёмаш хьаювца. Кхыча йоазонхой Магасах лаьца язъяь байташ лахар. Мотт шаьрбар, дувцара къамаьл оттаде хар. Ше г1алг1ай къаман дакъа долга, везаш волга, бергбола пайда малаг1а ба ховш дешархо хилар.	
4			1	Чахкиев С. «Наьсаре». Кодзоев Т. « Г1ишлонхой 1уйре». Озиев С. « Даьхен ираз 1алашде».	Х1аман белгалонаш ювцаш йола текст тахка хар, чулоацамах дувца а, кертера уйла хьаала а хар. Шаьра деша, дешай ма1ан тахка, кицаш доаладе хар. Ше вахаш волча моттигах дувца хар, из моттиг 1ойилла шу хар, карта оттаде дар. Ший мехках доаккхал дар, из безар. Байтий юкъара кертера тема хьаала хар, халача кердача дешай ма1ан де, уж нийса а шаьра а дешара болх бар. Чулоацам хьабувца ха, кертера уйла хьаала, йоазонхочо байт оттаеш лелаю литературни приёмаш хьаювца. Тайп- тайпарча балхах хар, цу балхашца ший вахар дувзаде хар, къахьегамах кхетам хилар, къахьегам безар, цун дозал хар. Оаз тоаеш деша, йоазонхочун дог-уйла озаца хьахойта хар.	
5			1	Вай байракх. Вай герб. Паччахьалкхен гимнах. Г1алг1ай республика Конституци. Гагиев Г. «Вай Конституцех»	Х1аман белгалонаш ювцаш йола текст тахка хар, чулоацамах дувца а, кертера уйла хьаала а хар. Шаьра деша хар: дешаш метга доккхий таьрахьаш а. Паччахьалкхе хьахинна шу ха, ший къаман сийленах дувца а ха. Даьхе еза, из лораяра балхаш хар Х1аман белгалонаш ювцаш йола текст тахка хар, чулоацамах дувца а, кертера уйла хьаала а хар. Шаьра деша хар: дешаш метга доккхий таьрахьаш а. Паччахьалкхе хьахинна шу ха, ший къаман сийленах	

					дувца а ха. Даьхе еза, из лораяра балхаш хар. Республика кертера бокъо малаг Iа я хар, берий бокъонаш хар.	
6			1	Классал арахъа дешар. «Берех, берий г Iулакхех дола дувцараш».	Тайп-тайпарча йоазонхой берий вахарах йола произведенеш хар, книжкаш дешар. Дийшачун кертера уйла хъаала хар, чулоцам хъабувца а тахка а хар. Текста доаг Iа кица лоаладе хар. Шаьра а оаз таоеш деша а ха. Дийшачох пайда эца ха, дешара безам т Iабахийтар, меттацара безам совбаккхар.	
7			1	Хьамсара Iалама сурташ. 4 с. Гагиев Г. «Г Iаьнаш лега ха». Торшхоев И. «Хьунаг Iара гуйран Iуйре».	Байтий чулоацам тахка, хъабувца хар. Дувзаденна къамаьл шаьрдар. Х Iаман белгалонаш хъахьокха дешаш юкъекхувла, дешашца Iалама сурт дила хар. Байта оттае Iомавалар, кхыча йоазонхой гуйрех лаьца байташ хар. Зем кхебар, Iалама хозле еза, из зе, из лорас дешархо Iомавар. Ше Iаламца бувзам болаш волга, х Iара саг Iалама дакъа долга ховш хилар	
8			1	Шадиев С. «Эггара боккхаг Iбола чкъаьра»	Дувцара чулоацам тахкар, лоацца хъабувцар, план оттаяр. Шаьра а оаз тоаеш а дешар, абзацах дешар, цу абзаца кертера предложени хъаалар. Мотт шаьрбар, словарикаца болх бе хар, кертерадар къоастаде хар. Берашта юкъе ший уйлаш хъаала а шийна хетар хъаала а оза ца луш хилар. Тоабаца болх бе хар, в Iаши новкъостал деш хила хар.	
9			1	Саракаев Хь. «Аьрки сала Iар»	Дувцара чулоацам тахкар, лоацца хъабувцар, план оттаяр. Шаьра а оаз тоаеш а дешар, абзацах дешар, цу абзаца кертера предложени хъаалар. Мотт шаьрбар, словарикаца болх бе хар, кертерадар къоастаде хар.	
10			1	Веджижев А. «Эг Iар»	Дувцара чулоацам тахкар, лоацца хъабувцар, план оттаяр. Шаьра а оаз тоаеш а дешар, абзацах дешар, цу абзаца кертера предложени хъаалар. Мотт шаьрбар, словарикаца болх бе хар, кертерадар къоастаде хар. Тоабаца болх бе хар, в Iаши новкъостал деш хила хар. Текста доаг Iа кица	

					дооладе хар. ЭгIара бахъан тахка а, из хойташ дола текста юкьера дешаш хъалаха а, диалог е а хар. Дийшачох пайда эца хар.	
11			1	Къахъегам,гIулакх, эздел – вай доттагIий ба. 8с. Плиев М-С. «Кхоанен даьй».	Чулоацам тахкар, дувзаденна къамаьл дар, шаьра а хоза дешар. Керда дешаш хар, цар маIан дашхар. Текста кергера уйла малагIа я хъаала хар. Кхоанен уйла еш хила везар хъехар. Ший кхоане мишта хиларга лерхI хар. Дешара лоархIам хар.	
12			1	Осмиев Хь. «Безам ба са». Ужахова Х. «ГIишлонхой».	Чулоацам тахкар, дувзаденна къамаьл дар, шаьра а хоза дешар. Керда дешаш хар, цар маIан дашхар. Текста кергера уйла малагIа я хъаала хар. Кхоанен уйла еш хила везар хъехар. Ший кхоане мишта хиларга лерхI хар.	
13			1	Берсанов Х. «Дикадар , водар».	Дийшачун корта бе хар. Чулоацам хаттарашца тахка а, лоацца хъабувца хар. Хоржаш деша хар. Кица дооладе а цун маIан дашха а хар. Дешара дозал хар, дешара моттиг ший кхоанен юкье малагIа я а хар. Дика оамалаш йовза.	
14			1	Костоев I. «Къоанои KIанти».	Дийшачун корта бе хар. Чулоацам хаттарашца тахка а, лоацца хъабувца хар. Хоржаш деша хар. Кица дооладе а цун маIан дашха а хар. Шаьра деша хар. Шин сага сурт- сибата башхо хъалаха а, цар оамалаш вIаши йиста а хар. ГIалгIай къаман вахара юкье сий яхача деша маIан де а, цох дувца хар.	
15			1	Плиев М.-С. «Йиь хъажкIа».	Сага сурт-сибат дешашца отгаде хар, оамалаш вIаши йиста хар. Чулоацам тахка, из хъабувца хар, Хоржаш деша, дувцара доакъашхошта хълхара деша хар. Хаттара жоп ле а, из текста юкьера хъалаха а хар. Шаьра деша хар, дийшачун корта бе хар. Дувцар тохкаш деча къамаьла юкье дакъа лаца а, шийна нийса хетар дувца хар.	
16			1	Шадиев С. «Лейлай цIай».	Сага сурт-сибат дешашца отгаде хар, оамалаш вIаши йиста хар. Чулоацам тахка, из хъабувца хар, Хоржаш деша, дувцара доакъашхошта хълхара деша хар. Хаттара жоп ле а, из текста юкьера хъалаха а хар. Шаьра деша хар, дийшачун корта бе хар. Дувцар тохкаш деча къамаьла юкье дакъа лаца а, шийна нийса хетар дувца хар.	
17			1	Шадиев С. «ХъагI».	Сага сурт-сибат дешашца отгаде хар, оамалаш вIаши йиста хар. Чулоацам тахка, из хъабувца хар, Хоржаш деша, дувцара доакъашхошта хълхара	

					деша хар. Хаттара жоп ле а, из текста юкьера хъалаха а хар. Шаъра деша хар, дийшачун корта бе хар. Дувцар тохкаш деча къамаъла юкье дакъа лаца а, шийна нийса хетар дувца хар.		
18			1	Кл. ар. дешар. « Осмиев Хъ. байташ».	Лоацца йоозонхочун вахарахи кхолламахи дувца хар. Дагахъа цу йоозонзочун ши-кхо байт хар. Шаъра дешар йоозонхочун уйла оазаца дIахойташ. Дувцара къамаъл отгаде хар. Тоабаца болх бе хар, цун юкье ший моттиг йовзар, цох доаккхал дар. Байтах боала пайда эцар. Керда дешаш юкьедоаладар. Рифма фуй хар.		
19			1	Халкъа багахбувцам. 9 с. «Багахбувцама дош-хозала хъаст» Танкиев А . Иллеш.	Научни а литературни а текст фуй хар. ХIаман белгало ювца хар, къамаъла юкье кицаш юкьекхувлар, цар маIан дашхар. Багахбувцамах кхетам хилар. Кхыдола иллеш лахар, уж дIаяздар. Шаъра деша хара хетабаъ болх бар, дошлоргаца болх бар.		
20			1	Кицаш. Ховли – довзалеш.	ХIаман белгало ювца хар, Кицаш а ховли-дovзалеш а тематиках декъа хар. Дувзадenna къамаъл де хар. ВIаши ладувгIа а къамаъла юкье дакъа лаца а, сий де а ха деза дешархошта. ГIалгIай мотт безаболийташ, метта кIоаргал тохкаш болх бар.		
21			1	Фаълга хълха оалараш. «Тешаме новкъост» (фаълг).	ВIаши ладувгIа а къамаъла юкье дакъа лаца а, сий де а ха деза дешархошта. ГIалгIай мотт безаболийташ, метта кIоаргал тохкаш болх бар. Чулоацам хаттарашца тахка хар, хъабувцар, шаъра дешар. Ший оамалех дувца хар, ший доттагIа сурт-сибат дила хар.		
22			1	«Берза дув» , «Борзи жIалии» (фаългаш).	ВIаши ладувгIа а къамаъла юкье дакъа лаца а, сий де а ха деза дешархошта. ГIалгIай мотт безаболийташ, метта кIоаргал тохкаш болх бар. Чулоацам хаттарашца тахка хар, хъабувцар, шаъра дешар. Текста доакъашхошта метта деша хар, хоржаш деша хар.		
23			1	«Маъра кIаьнк» (фаълг).	ВIаши ладувгIа а къамаъла юкье дакъа лаца а, сий де а ха деза дешархошта. ГIалгIай мотт безаболийташ, метта кIоаргал тохкаш болх бар. Чулоацам хаттарашца тахка хар, хъабувцар, шаъра дешар. Текста доакъашхошта метта деша хар, хоржаш деша хар.		

24			1	«Дошо фийг (фаьлг).	Чулоацам хаттарашца тахка хар, хьабувцар, шаьра дешар. Текста доакъашхошта метга деша хар, хоржаш деша хар. Дешашца сурт-сибат дила хар. Дикадар, водар къоастаде хар.		
25			1	«Кхо хьехар» (фаьлг). «Къе саги борзи» фаьлг.	Чулоацам хаттарашца тахка хар, хьабувцар, шаьра дешар. Текста доакъашхошта метга деша хар, хоржаш деша хар. Дешашца сурт-сибат дила хар. Масалаш кхувла, текста доаг1а кицаш кхувла хар.		
26			1	«1овдалча берзах бола фаьлг».	Чулоацам хаттарашца тахка хар, хьабувцар, шаьра дешар. Текста доакъашхошта метга деша хар, хоржаш деша хар. Дешашца сурт-сибат дила хар. Масалаш кхувла, текста доаг1а кицаш кхувла хар.		
27			1	Кл. ар. дешар. « Плиев М.-С. Байташ».	Лоацца йоазонхочун вахарахи кхолламахи дувца хар. Дагахьа цу йоазонзочун ши-кхо байт хар. Шаьра дешар йоазонхочун уйла оазаца д1ахойташ. Дувцара къамаьл отгаде хар. Тоабаца болх бе хар, цун юкъе ший моттиг йовзар, цох доаккхал дар. Байтах боала пайда эцар. Керда дешаш юкъедоаладар. Рифма фуй хар.		
28			1	Машараи доттаг1алаи т1ехьа. 7 с. «Доттаг1а» Гагиев Г.	Шаьра дешар йоазонхочун уйла оазаца д1ахойташ. Дувцара къамаьл отгаде хар. Тоабаца болх бе хар, цун юкъе ший моттиг йовзар, цох доаккхал дар. Байтах боала пайда эцар. Керда дешаш юкъедоаладар. Дийшачун корта бе хар. Поэта кхыйола байташ хар.		
29			1	Мальсагов К. З. «Наьна мотт», «Сердалонга бода никъ.» Котиева Н.	Йоазонхочо г1алг1ай мотт кхоллара баьча балхах хар, цун моттиг хар г1алг1ай литература юкъе. Лоацца вахарахи кхолламахи дувцар. Ши-кхо произведени хар. Ши байт в1аши йистар, цар кертера уйла хьаала хар. Шаьра деша хар, мотт безар, ший кхетам шербар.		
30			1	«Осканов Суламбик-халкъа турпал» Котиева Н.	Турпала вахарах дувца хар, цун валара бахьан тахка а, цох къамаьл де а хар. Г1алг1ай турпалхой бовзар, цар г1улакхех дувца а пайда эца а хар. Даьхенцара безам совбаккхар, мохк лорабе безарах кхетам балар. Шаьра дешар, текст тахкар, хьаювцар, дийшачун корта бар.		
31			1	«Машар» Гагиев Г. «Ма дика дар...»	Шин поэта байтий чулоацам в1аши бистар, литературни приёмах дувцар, шаьра, оаз таоеш дешара болх бар, юкъарадар хьаала хар.		

				Хамхоев А.	Кертерча уйлах къамаъл дар. Мотт шаърбар. Машарах бола кхетам шербар.	
32			1	«Сона байнаб тIом» Вышегуров. М. «Бераш даьхен кхоане я», Осмиев Хь. «Шоайла машар лоаттабе» Озиев С.	Шаьра дешар йоазонхочун уйла оазаца дIахойташ. Дувцара къамаъл отгаде хар. Тообаца болх бе хар, цун юкье ший моттиг йовзар, цох доаккхал дар. Байтах боала пайда эцар. Керда дешаш юкьедоаладар. Машарах бола кхетам шербар.	
33			1	«Хаьхочун да» Чахкиев С.	Турпала вахарах дувца хар, цун валара бахьан тахка а, цох къамаъл де а хар. ГIалгIай турпалхой бовзар, цар гIулакхех дувца а пайда эца а хар. Даьхенцара безам совбаккхар, мохк лорабе безарах кхетам балар. Шаьра дешар, текст тахкар, хьяювцар, дийшачун корта бар.	
34			1	Озиев С. «Къахьегам»	Шаьра дешар йоазонхочун уйла оазаца дIахойташ. Дувцара къамаъл отгаде хар. Чулоацам хьябувцар, хоржаш деша, план отгае хар. Сага Iаламцара бувзамах дувца хар, Iалам деза а лораде а дезарах ший уйла хилар.	
35			1	ГIалгIай йоазонхой. 12 с. Озиев С. «Кадайли мекъали» , «СовгIат».	Поэта байтий чулоацам вIаши бистар, литературни приёмах дувцар, шаьра, оаз таоеш дешара болх бар, юкьарадар хьяала хар. Кертерча уйлах къамаъл дар. Мотт шаърбар. Наха юкье ший моттиг хар, хIара сага къаьстта ший уйла-нигат хила дезарах кхетам хилар.	
36			1	Озиев С. «Бераш-дегагIоз»	Поэта байта чулоацам хар, хьябувцар, цун уйла дIаалар. Байта чулоацамца болх бе хар. Литературни приёмаш йовзар. Шаьра дешар, вIаши хаттараш дала хар. Байт кхолла хар.	
37			1	Зязиков Б. «БIаьсти».	Шаьра дешар йоазонхочун уйла оазаца дIахойташ. Дувцара къамаъл отгаде хар. Чулоацам хьябувцар, хоржаш деша, план отгае хар. Сага Iаламцара бувзамах дувца хар, Iалам деза а лораде а дезарах ший уйла хилар.	
38			1	Осмиев Хь. «Керда шу» , «БIаьсти йоагIа».	Поэта байтий чулоацам хаттарашца тахка хар, хьябувцар, кертера уйла къоастае хар. Шаьра дешар, хоржаш дешар, план оттаяр. Къамаъл шаьрдар, поэцара безам кхоллар.	

39			1	Муталиев Хь. «Кулгаши б1аргаши». «Б1аьстан дог1а».	Шин байта чулоацам в1аши бистар, кертера уйла хьаала хар. Эпитеташ, олицетворенеш хьалеха хар. Чулоацам хьабувцар, план оттаяр. Б1аьстан дозаллах лаьца дувцар, цун моттиг сага вахара юкье малаг1а я хар. Мотт шаьрбар, сочинени кхолла хар.	
40			1	Яндиев Дж. «Лермонтовга». Яндиев Дж. «1а», «Б1аьсти».	Поэта вахарахи кхолламахи дувца хар, цун ши-кхо байт дагахьа хар. Байтий чулоацам хьабувца хар, хаттарашта жоп ле байташ чура дешашца. Дошлоргаца болх бе хар, кердача дешай ма1ан дашха хар. Кьаман йоазонхой балхах лаьца дувцар, цар мел боккха пайда бу дувцар, цар сий дар, цар хьехарашка ладувгар.	
41			1	Веджижев А. «Мух». Веджижев А. «Низа овла»	Йоазонхочун произведенеш тахкар, чулоацам хьабувцар, цун яздар аамал мишта я хар. Произведенешкара эпитеташ, сравненеш, олицетворенеш хьалехар, кердача дешай ма1ан дар. Шаьра дешар, хаттараш в1аши тела хар, жоп дизза хургдолаш шийгара т1атоха хар. Дийшачун корта бар.	
42			1	Чахкиев С. «Безама юххьанцара оаг1илг»	Произведени тахкар, чулоацам хьабувцар, йоазонхочун яздар аамал мишта я хар. Произведе чур аэпитеташ, сравненеш, олицетворенеш хьалехар, кердача дешай ма1ан дар. Шаьра дешар, хаттараш в1аши тела хар, жоп дизза хургдолаш шийгара т1атоха хар. Дийшачун корта бар.	
43			1	Чахкиев С. «Нана»	Чулоацам хьабувца хар, хаттарашта жоп ле байта чур а дешашца. Кьамаьл шаьра де, дешархой кьамаьла юкье дакьа лаца ха. Ший наьна сурт-сибат дила ха. Наьна дозалах дувца, вай вахара юкье цо лоацача дакьах дувца. Шаьра деша, оаз тоаеш. Байт кхолла ха. Керда дешаш дошлорга т1ара 1омадар.	
44			1	Плиев М-С. «Тирк» , «Бутт»	Чулоацам хьабувца хар, хаттарашта жоп ле байта чур а дешашца. Кьамаьл шаьра де, дешархой кьамаьла юкье дакьа лаца ха. Шаьра деша, оаз тоаеш. Байт кхолла ха. Керда дешаш дошлорга т1ара 1омадар.	
45			1	Плиев М-С. «Са моаршал да хьога»	Поэта вахарахи кхолламахи лоаца дувцар. Байта чулоацам хьабувца хар, хаттарашта жоп ле байта чур а дешашца. Кьамаьл шаьра де, дешархой	

					къамаъла юкъе дакъа лаца ха. Конкурса юкъе дакъа лаца лоарх I авар.		
46			1	Гагиев Г. «Г I айг I а оаш ма елаш», «Г I араг I ураш»	Поэта вахарахи кхолламахи лоаца дувцар. Байта чулоацам хъабувца хар, хаттарашта жоп ле байта чура дешашца. Къамаъл шаъра де, дешархой къамаъла юкъе дакъа лаца ха. Конкурса юкъе дакъа лаца лоарх I авар.		
47			1	Дувца вай ноаноех лаъца. 4 с. Муталиев Хь. «Нана». Гагиев Г. «Нана тхъайса улл.»	Чулоацам хъабувца хар, хаттарашта жоп ле байта чура дешашца. Къамаъл шаъра де, дешархой къамаъла юкъе дакъа лаца ха. Ший наъна сурт-сибат дила ха. Наъна дозалах дувца, вай вахара юкъе цо лоацача дакъах дувца. Шаъра деша, оаз тоаеш. Байт кхолла ха. Керда дешаш дошлорга т I ара I омадар. Кхыча йоазонхой наънах лаъца произведенешца байташ йистар.		
48			1	Мальсагов .А. «Оаг I ув хъаллаъцача».	Чулоацам тахка, из хъабувца, цун план отгае, цун кертера уйла малаг I а я хар. Шаъра дешар, хоржаш дешар, тайп-тайпара оаз отгаеш дешар. Дошлоргаца болх бе хар. Сага сурт-сибат отгаде а цун оамалаш ювца а белгалдешаш доаладе хар.		
49			1	Шадиев С. «Даъци».	Чулоацам тахка, из хъабувца, цун план отгае, цун кертера уйла малаг I а я хар. Шаъра дешар, хоржаш дешар, тайп-тайпара оаз отгаеш дешар. Дошлоргаца болх бе хар. Сага сурт-сибат отгаде а цун оамалаш ювца а белгалдешаш доаладе хар. Т I ема хана юртарча бахархой т I ема юкъе лаъцача дакъах дувца хар, цу санна болчарех материал лахар.		
50			1	Осмиев Хь. « Нана дагалаъца». Хамхоев А. « Кхалнах».	Чулоацам хъабувца хар, хаттарашта жоп ле байта чура дешашца. Къамаъл шаъра де, дешархой къамаъла юкъе дакъа лаца ха. Ший наъна сурт-сибат дила ха. Наъна дозалах дувца, вай вахара юкъе цо лоацача дакъах дувца. Шаъра деша, оаз тоаеш. Байт кхолла ха. Керда дешаш дошлорга т I ара I омадар. Кхыча йоазонхой наънах лаъца произведенешца байташ йистар.		
51			1	Хъамсара I алама сурташ. 9 с. Плиев А. «Шера ханаш», «Аькхе»	Шин байта чулоацам в I аши бистар, кертера уйла хъаала хар. Эпитеташ, олицетворенеш хъалеха хар. Чулоацам хъабувцар, план оттаяр. Шера ханах лаъца дувцар, цар моттиг сага вахара юкъе малаг I а я хар. Мотт шаърбар, сочинени кхолла хар.		

52			1	Чаплина В. «Ткъамашца лела сахъат»	Йоазонхочун вахарахи кхолламахи хар, цун произведени хаттарашца тахкар, чулоацам хъабувцар, яздара оамал мишта я хар. Произведенешкара эпитеташ, сравненеш, олицетворенеш хъалехар, кердача дешай маІан дар. Шаъра дешар, хаттараш вІаши тела хар, жоп дизза хургдолаш шийгара тІатоха хар. Дийшачун корта бар.	
53			1	Николаенко И. «Лоаман хий» Гагиев Г. «Даъхе» Плиев А. «БІаьсти йоалаш»	Байтий чулоацамаш вІаши бистар, литературни приёмах дувцар, шаъра, оаз таоеш дешара болх бар, юкъарадар хъаала хар. Кертерча уйлах къамаьл дар. Мотт шаърбар. Даъхех бола кхетам шербар, цунцара безам кхебар.	
54			1	Осмиев ХЪ. «БІаьстан денош» ,	Шаъра, оаз таоеш дешара болх бар. Кертерча уйлах къамаьл дар. Мотт шаърбар. Іаламах бола кхетам шербар, кІоаргабар, цунцара безам кхебар.	
55			1	Гагиев Г. «БІаьсти», Кодзоев Н. «БІаьстинг» .	Поэтий байташ шаъра, оаз тоаеш ешар, чулоацам хъабувцар, вІаши бистар. Къамаьл шаъра дар, гІалгІай метта хозалах дувцар, поэташа байташ язъеш гучаяьхача оамалех къамаьл дар. Керда материал зизах лаьца урока юкъе йоалаяр. Іаламах берий кхетам шербар, кІоаргабар.	
56			1	Мякиев А. «СелаІад»	Къамаьл шаъра дар, гІалгІай метта хозалах дувцар, поэта байт язъеш гучаяьхача литературни оамалах къамаьл дар. Керда научни материал селаІадах лаьца урока юкъе йоалаяр. Іаламах берий кхетам шербар, кІоаргабар.	
57			1	Арапиев ХЪ. «Хъаст»	Поэта вахарахи кхолламахи дувца хар. Байта чулоацам нийса, шаъра, оаз тоаеш беша, хъабувца хар. Байта кертера уйла хъаала хар. Дийшачох хаттар оттаде а жоп дала а хар. Дешар мел лоархІае да хар. Научни текст урока юкъе йоалаяр.	
58			1	Гагиев Г. «ВІовнаш». « ГІаи цун тІехъеи».	Произведеней чулоацам хар, хъабувцар, хаттарашца дизза жоп далар. Дошлоргаца болх бе хар, кертера дар хъакъоастаде, текста план оттае хар. ГІалгІай исторе чу вІовнаша дІалоаца моттиг хар, ший къаман истори деза леладар. Мохк безар, лорабар.	

59			1	Шадиев С. «Чарахьбал дитар». «Бакъилг» Арчаков Т.	Йоозонхой произведенеш нийса, шаьра еша хар. Цар чулоацам тахкар, хьабувцар. Текста кертерадар хьакъоастаде хар, дувзаденна къамаьл шаьрдар. Дошлоргаца болх бе хар. Дийшачун доагIа кица доаладе хар. Iалам дезаш хилар, из лорадара бокъонаш йовзаш хилар. Дешар сага мел лоархIа ме да хар.	
60			1	Эрсий йоозонхой. 5 с. Пушкин А. «Iуйре». «Iан сайре».	Поэта байташ хар, уж нийса еша хар, цар чулоацам лоацца хьабувцар. Хаттарашта дизза жоп дала ха, чулоацама юкьера хаттара жоп луш эша предложени еша хар. Эпитеташ, сравненеш, олицетворенеш хьалаха ха. Поэта литературни приёмах дувца хар, дагахьа ши байт хар. Кхьча поэтий байташца йистар Пушкина байташ. Къамаьл шаьрдар, мотт беза лархIар, лелабар. Поэта литература юкье лъаца никъ малагIа ба хар. Дешара лоархIам хар.	
61			1	Паустовский К. «Хьу». Чехов А. «Аьрзи».	Йоозонхой произведенеш нийса, шаьра еша хар. Цар чулоацам тахкар, хьабувцар. Текста кертерадар хьакъоастаде хар, дувзаденна къамаьл шаьрдар. Дошлоргаца болх бе хар. Дийшачун доагIа кица доаладе хар. Iалам дезаш хилар, из лорадара бокъонаш йовзаш хилар. Дешар сага мел лоархIа ме да хар.	
62			2	Толстой Л. «Циска кIориг».	Шаьра дешар, йоозонхочун уйла озаца дIахойташ. Дувцара къамаьл оттаде хар. Чулоацам хьабувцар, хоржаш деша, план оттае хар. Сага дийнаташцара бувзамах дувца хар, Iалам деза а лораде а дезарах ший уйла хилар. Сценка юкье дакъа лацар.	
63			1	Тютчев Ф. «БIаьстан хиш». Блок А. « О, ма безам ба са ваха».	Йоозонхой произведенеш нийса, шаьра еша хар. Цар чулоацам тахкар, хьабувцар. Текста кертерадар хьакъоастаде хар, дувзаденна къамаьл шаьрдар. Дошлоргаца болх бе хар. Дийшачун доагIа кица доаладе хар. Iалам дезаш хилар, из лорадара бокъонаш йовзаш хилар. Дешар сага мел лоархIа ме да хар.	
64			1	Крылов И. « Баскилги зунгати». Классал арахьа дешар «Тайп-тайпарча къамий фаьлгаш»	Шаьра дешар, йоозонхочун уйла озаца дIахойташ. Дувцара къамаьл оттаде хар. Чулоацам хьабувцар, хоржаш деша, ролех деша, план оттае хар. Сага къахьгамцара бувзамах дувца хар, Iалам деза а лораде а дезарах ший уйла хилар. Сценка юкье дакъа лаца хар. ГIалгIай багахбувцама безам тIабахийтар.	

